

PROFESIONALNE BOLESTI KAO UZROK INVALIDNOSTI

F. ŠPICER

Republički zavod za socijalno osiguranje, Zagreb

(Primljeno 25. IV 1967)

Autor promatra problem profesionalnih bolesti s posebnog stanovišta, naime s aspekta utjecaja profesionalnih bolesti na radnu sposobnost trajnog karaktera (invalidnost) osiguranika.

U tu se svrhu iznosi broj i spol osiguranika kod kojih je ustanovljena neka profesionalna bolest prilikom ocjenjivanja radne sposobnosti trajnog karaktera (invalidnosti) na području SRH u vremenu od 1. IV 1964. do 31. III 1966. god., njihova dob, dužina radnog staža u času ocjene invalidnosti, privredna djelatnost u kojoj su pregledani bili zaposleni, njihova zanimanja, rasprostranjenost u SRH i dijagnoza bolesti koja je utvrđena.

Nadalje se iznose rezultati ocjenjivanja invalidnosti oboljelih: kod oko 63% utvrđeno je da im je potrebno odrediti drugi odgovarajući posao, a kod oko 34% je ustanovljena potpuna radna nesposobnost.

Navodi se, zatim, vrijeme trajanja bolesti i trajanje radne nesposobnosti do časa ocjene invalidnosti.

Na kraju se iznose tjelesna oštećenja koja su nastala zbog profesionalnih bolesti.

Prikazuju se profesionalne bolesti koje su u SR Hrvatskoj u periodu od dvije godine uzrokovale invalidnost. Invalidnost su ustanovile Prvostepene invalidske komisije (PIK). Upozorava se na najčešće profesionalne bolesti kod nas, koje uzrokuju invalidnost, na zanimanja koja su ugrožena i na područja gdje se najčešće pojavljuju. Proučeni su u tu svrhu svi »Nalazi ocjene i mišljenja« PIK-a, gdje je ustanovljena neka profesionalna bolest u spomenutom vremenskom periodu. Razmjerno malen broj od 73 slučaja uvjetovan je posebnim uslovima pod kojim Osnovni zakon o invalidskom osiguranju (OZIO) smatra neku bolest profesionalnom bolešću i činjenicom da su ovdje obuhvaćeni samo aktivni osiguranici (a ne i ostalo stanovništvo), i to samo oni koji su bili upućeni na pregled kod PIK-e i kod kojih je ustanovljena invalidnost uslijed profesionalnih bolesti.

INVALIDNOST

Profesionalne bolesti su, prema čl. 48. Osnovnog zakona o invalidskom osiguranju (OZIO), određene bolesti prouzrokovane dužim neposrednim utjecajem procesa rada i uvjeta rada na određenim radnim mjestima ili poslovima, odnosno djelatnostima.

Postoji Lista profesionalnih bolesti s poslovima, odnosno radovima na kojima se one pojavljuju i uvjetima pod kojima se smatraju profesionalnim bolestima. Lista profesionalnih bolesti sadrži profesionalne bolesti od rednog broja 1 do 44, a Zakonom se ovlašćuje savezni sekretar za rad, da prema potrebi dopunjava tu Listu.

Želim prikazati profesionalne bolesti sa gledišta uzrokovanja invalidnosti u SR Hrvatskoj za vrijeme od dvije godine, od 1. IV 1964. do 31. III 1966.

S toga gledišta osobito je interesantno promatrati profesionalne bolesti, jer ćemo ovdje upoznati koje su profesionalne bolesti uvjetovale definitivno djelomično ili potpuno onesposobljavanje za neki posao. Invalidnost u smislu čl. 27. OZIO postoji kad nastane gubitak ili smanjenje sposobnosti za rad osiguranika na svome poslu, koji se ne mogu otклонiti liječenjem odnosno medicinskom rehabilitacijom.

Utvrđiti nekom osiguraniku da boluje od profesionalne bolesti od najveće je važnosti. Naime, ako je profesionalna bolest uzrokovala potpunu radnu nesposobnost (I kategoriju invalidnosti), prema OPZO takav će osiguranik uživati punu mirovinu, onakvu kao da ima puni radni staž bez obzira na to koliko je vremena bio u radnom odnosu.

Iznijet ću najprije nekoliko općih podataka, na kojima zahvaljujem Republičkom zavodu za statistiku SRH i Republičkom zavodu za socijalno osiguranje – Odsjeku za invalidsko osiguranje i Mehanografskom birou. SR Hrvatska broji 4,318.000 stanovnika i ima površinu od 56.538 km². U Hrvatskoj je sveukupno uposljeno, odnosno socijalno osigurano u tom periodu prosječno 1,060.411 osoba. Od toga broja pristupilo je pred 25 Prvostepenih invalidskih komisija (PIK) 32.253 osoba u prvom pregledu, kojom prilikom je utvrđena profesionalna bolest kod 73 osobe, 55 muškaraca i 18 žena, što iznosi 0,23%. Od profesionalnih bolesti bolovao je u SRH veći broj osoba, ali su ovdje obuhvaćeni samo oni kojima se ocjenjivala invalidnost.

Prema dobnim grupama bilo ih je najviše u grupi od 51–55 godina, i to 14 ili 19,17% (tablica 1).

Razmjerno je velik broj žena u dobi do 20 godina, i to zbog 3 frizerske radnice (od toga jedna frizerska naučnica).

Prema radnom stažu najviše je bilo onih sa stažom od 21 do 25 godina – 15 ili 20,55% (tablica 2).

Razmjerno je veći broj žena sa stažom manjim od 5 godina zbog prisutnosti već spomenute 3 frizerske radnice.

»Interesantno je pogledati djelatnosti kod kojih su profesionalne bolesti uzrokovale invalidnosti (tablica 3).

Tablica 1

Profesionalne bolesti u SRH od 1. IU 1964. do 31. III 1966. (dobne grupe)

Dobne grupe	M	Ž	UK	%
do 20	1	4	5	6,85
21—25	1		1	1,37
26—30	6	2	8	10,96
31—35	5	5	10	13,70
36—40	3	1	4	5,48
41—45	5	1	6	8,22
46—50	6	4	10	13,70
51—55	13	1	14	19,17
56—60	9		9	12,33
61—65	5		5	6,85
Preko 65	1		1	1,37
Ukupno	55	18	73	100,00

Tablica 2

Profesionalne bolesti u SRH od 1. IU 1964. do 31. III 1966. (radni staž)

Godine staža	M	Ž	UK	%
do 5	3	4	7	9,59
6—10	5	3	8	10,96
11—15	10	2	12	16,44
16—20	5	3	8	10,96
21—25	12	3	15	20,55
26—30	11		11	15,07
31—35	7	2	9	12,33
36—40	1		1	1,37
Nepoznato	1	1	2	2,74
Ukupno	55	18	73	100,00

Najčešće je to bilo u industriji i rudarstvu – 27 ili 36,99%.

Postotak oboljelih relativno prema broju aktivnih osiguranika pokazuje drugačiju sliku.

Ovdje je zanatstvo daleko iznad svih ostalih na prvom mjestu sa 0,33%, a zatim dolazi stambeno-komunalna djelatnost (0,09%) pa građevinarstvo sa 0,08%, i tek onda industrija i rudarstvo sa 0,07%.

Rasprostranjenost prema PIK-ama bila je ova (tablica 5):

Najviše je bilo iz područja PIK-e Rijeka I – 13 ili 17,81%, zatim Zagreb IV – 11 ili 15,07%, te Pula – 10 ili 13,7%.

Tablica 3
Profesionalne bolesti u SRH od 1. IU 1964. do 31. III 1965. (grane djelatnosti)

Grana djelatnosti	M	Ž	UK	%
Društvene, državne službe		2	2	2,74
Industrija i rudarstvo	20	7	27	36,99
Građevinarstvo	7		7	9,59
Saobraćaj	3		3	4,11
Trgovina i ugostiteljstvo	4	1	5	6,85
Zanatstvo	19	2	21	28,76
Stambeno-komunalna djelatnost	1	1	2	2,74
Kulturno-socijalna djelatnost		3	3	4,11
Nepoznato	1	2	3	4,11
Ukupno	55	18	73	100,00

Postotak oboljelih prema broju aktivnih osiguranika koji pripadaju pojedinoj PIK-i prikazuje tablica 6.

Tablica 4
*Profesionalne bolesti u SRH od 1. IU 1964. do 31. III 1966.
 (grane djelatnosti / Broj aktivnih osiguranika u odnosu na broj oboljelih)*

Grana djelatnosti	Prosječan broj aktivnih osiguranika u 1965.	Broj oboljelih	%
Društvene, državne službe	65.122	2	0,003
Industrija i rudarstvo	369.494	27	0,007
Građevinarstvo	90.985	7	0,008
Saobraćaj	92.500	3	0,003
Trgovina i ugostiteljstvo	104.901	5	0,005
Zanatstvo	64.462	21	0,033
Stambeno-komunalna djelatnost	23.315	2	0,009
Kulturno-socijalna djelatnost	119.085	3	0,003
Nepoznato	-	3	-
Ukupno		73	

Najveći postotak oboljelih od profesionalnih bolesti bio je kod onih koji pripadaju PIK-i Pula (0,19%) zbog rudnika koji se nalaze na tom području. Drugo po redu je područje PIK Rijeka sa 0,15%, zatim PIK Zadar sa 0,11%, PIK Šibenik sa 0,10 itd.

Tablica 5

Profesionalne bolesti u SRH od 1. IU 1964. do 31. III 1966. (rasprostranjenost)

Prvostepene invalidske komisije	M	Ž	UK	%
Bjelovar	3		3	4,11
Karlovac	1		1	1,37
Pula	9	1	10	13,70
Rijeka I	5	8	13	17,81
Rijeka II	3		3	4,11
Slav. Brod	2	1	3	4,11
Split I	1		1	1,37
Split III	1		1	1,37
Šibenik	3		3	4,11
Varaždin		1	1	1,37
Zadar	2	1	3	4,11
Zagreb I	8		8	10,95
Zagreb II	1		1	1,37
Zagreb III	2	2	4	5,48
Zagreb IV	9	2	11	15,07
Zagreb V	3		3	4,11
Zagreb VI	2	1	3	4,11
Zagreb VII		1	1	1,37
Ukupno	55	18	73	100,00

Tablica 6

*Profesionalne bolesti u SRH od 1. IU 1964. do 31. III 1966.
(Rasprostranjenost u odnosu na broj aktivnih osiguranika)*

Područja prvostepenih invalidskih komisija	Prosječni broj aktivnih osiguranika u 1965. god.	Broj oboljelih	%
Bjelovar	44.638	3	0,007
Karlovac	67.500	1	0,001
Pula	51.687	10	0,019
Rijeka	104.364	16	0,015
Slavonski Brod	43.555	3	0,007
Split	113.129	2	0,002
Šibenik	29.011	3	0,010
Varaždin	66.376	1	0,002
Zadar	26.605	3	0,011
Zagreb	337.531	31	0,009
Ukupno		73	

Tablica 7

Profesionalne bolesti u SRH od 1. IU 1964. do 31. III 1966. (zanimanja)

Zanimanja	M	Ž	UK	%
Ličilac	10	1	11	15,07
Radovi na preradi materije	7		7	9,58
Frizer - kemijskim putem	2	4	6	8,22
Rudar	5		5	6,85
Tekstilni radnik		5	5	6,85
Zidar	5		5	6,85
Pečar	4		4	5,48
Bravar i tokar	4		4	5,48
Pečar	4		4	5,48
Miner	4		4	5,48
Postolar i kožarski radnik	3		3	4,11
Stolar	2	1	3	4,11
Bolničar		2	2	2,74
Laboratorijski radnik	1	1	2	2,74
Čistač kancelarije		1	1	1,37
Vrtlar		1	1	1,37
Ronilac	1		1	1,37
Mornar	1		1	1,37
Rendgenski tehničar		1	1	1,37
Vatrogasac	1		1	1,37
Kuharica		1	1	1,37
Ukupno	55	18	73	100,00

Tablica 8

Profesionalne bolesti u SRH od 1. IU 1964. do 31. III 1966. (Dijagnoze)

Bolest	M	Ž	UK	%
Kožne promjene (eczema i dermatitis)	22	13	35	47,95
Silicosis i silicotuberculosis	14		14	19,17
Asthma bronchiale	10	3	13	17,81
Saturnismus	3		3	4,11
Hypacusis	2		2	2,74
Leukopenia	1	1	2	2,74
Allergia e penicillino		1	1	1,37
Morbus caissoni	1		1	1,37
Manganismus	1		1	1,37
Intoxicatio cum phosphoro	1		1	1,37
Ukupno	55	18	73	100,00

Najčešće su oboljeli ličinci – 11 ili 15,07%, zatim radnici na preradi materije kemijskim putem – 7 ili 9,58%. Slijede frizeri – 6 ili 8,22%, tekstilni radnici, rudari, zidari i pekari sa po 5 ili 6,85%, bravari i tokari te pećari sa po 4 ili 5,40%, postolari i stolari sa po 3 ili 4,11%, bolničari i laboratorijski radnici sa po 2 ili 2,74% itd. (tablica 7).

Pogledamo li od kojih su bolesti oboljeli oni sa najugroženijim zanimanjem – ličinci, vidimo da su to bile kožne promjene, u svih 11 slučajeva.

Radnici na obradi materije kemijskim putem oboljeli su od ovih bolesti:

Od kožnih promjena 3, kroničnog trovanja olovom 2, po jedan od leukopenije i manganizma.

Frizeri (frizerke) oboljeli su svi od kožnih bolesti.

Rudari su oboljeli: 4 od silikoze i silikotuberkuloze i 1 od bronhijalne astme.

Tekstilni radnici su oboljeli: 3 od bronhijalne astme i 2 od kožnih promjena.

Pekari su svi oboljeli od astmatičnog bronhitisa.

Zidari su oboljeli: 4 od silikoze i silikotuberkuloze i 1 od kožnih promjena itd.

Tablica 9

*Profesionalne bolesti u SRH od 1. IU 1964. do 31. III 1966.
(Ocjena invalidnosti)*

Invalidnost	M	Z	UK	%
ne postoji, ali se preporučuje Liječničkoj komisiji da utvrdi potrebu premještanja na drugi posao zbog slabljenja radne sposobnosti	1		1	1,37
I kategorije	22	3	25	34,25
II kategorije	17	4	21	28,7
III kategorije uz profesionalnu rehabilitaciju	14	11	25	34,25
III kategorije uz profesionalnu rehabilitaciju i prilagodavanje	1		1	1,37
Ukupno	55	18	73	100,00

Najčešće su kožne promjene – 35 ili 47,95%, a zatim silikoza i silikotuberkuloza – 14 ili 19,17% i bronhijalna astma – 13 ili 17,81%. Kronično otrovanje olovom nađeno je u 3 slučaja (4,11%). Oštećenje sluha i leukopenija pojavljuju se sa po 2 slučaja (2,74%) itd. (tablica 8).

Kako su ocijenjeni ovi osiguranici s profesionalnim bolestima? (tab. 9).

Svih 73 pregledana oglašeni su nesposobnim za svoj posao, i to potpuno – 25 ili 34,25% (I kategorija invalidnosti). Ostale kategorije invalidnosti utvrđene su ovako: za drugi odgovarajući posao sposoban je 21 ili 28,7% (III kategorija invalidnosti). Za drugi odgovarajući posao uz profesionalnu rehabilitaciju 25 ili 34,25%, a za drugi odgovarajući posao uz profesionalnu rehabilitaciju i prilagodavanje 1 ili 1,37%.

Bolest je prije pregleda kod PIK-e trajala od nekoliko mjeseci do 24 godine.

Tablica 10

*Profesionalne bolesti u SRH od 1. IV 1964. do 31. III 1966.
(Trajanje glavne bolesti prije pregleda kod PIK-e)*

Godina	M	Ž	UK	%
do 1	11	8	19	26,03
2	12		12	16,44
3	3	2	5	6,85
4	4		4	5,48
5	3	5	8	10,96
6	3		3	4,10
7	2	2	4	5,48
8	5	1	6	8,22
10	8		8	10,96
15	1		1	1,37
16	1		1	1,37
18	1		1	1,37
24	1		1	1,37
Ukupno	55	18	73	100,00

najčešće do godinu dana – u 19 slučajeva (26,03%).

Osim toga već i prije pregleda kod PIK-e postojalo je smanjenje radne sposobnosti, i to od 2 do 50 mjeseci.

TJELESNO OŠTEĆENJE

Osim invalidnosti PIK-e ocjenjuju i tjelesno oštećenje. Prema čl. 29. OZIO tjelesno oštećenje je gubitak, bitnije oštećenje ili onesposobljenost pojedinih organa ili dijelova tijela, koje uzrokuje ograničenje po-

Tablica 11

Profesionalne bolesti u SRH od 1. IU 1964. do 31. III 1966.
(Tjelesno oštećenje / prema bolesti)

Nesposobnost trajala mjeseci	M	Ž	UK	%
0	5	1	6	8,22
1—6	10	9	19	26,03
7—12	19	3	22	30,14
13—18	10	1	11	15,07
19—24	7	2	9	12,33
25—36	2	1	3	4,10
37—48	1	1	2	2,74
Preko —48	1		1	1,37
Ukupno:	55	18	73	100,00

Tablica 12

Profesionalne bolesti u SRH od 1. IU 1964. do 31. III 1966.
(Tjelesno oštećenje / Prema bolesti)

Bolest	M	Ž	UK	%
Silikotuberkuloza	3		3	30,00
Asthma bronchiale	2		2	20,00
Leukopenia e radiatione		1	1	10,00
Silikoza pluća	2		2	20,00
Profesionalna dermatoza		2	2	20,00
Ukupno	7	3	10	100,00

kretljivosti, otežava normalnu aktivnost organizma i uvjetuje veće napore u ostvarivanju životnih potreba, bez obzira na to da li ona uzrokuje ili ne uzrokuje invalidnost.

Među našim pregledanima bilo ih je 10 kod kojih je neka profesionalna bolest uzrokovala tjelesno oštećenje, i to je najčešće bila silikotuberkuloza (3 slučaja), bronhijalna astma, profesionalna dermatoza i silikoza po 2 slučaja.

Profesionalne bolesti uvjetovale su i jedan slučaj potrebe za stalnu njegu i pomoć druge osobe. Naime, prema čl. 81. OZIO takva se potreba određuje onim osobama – invalidima I kategorije invalidnosti – kojima je za osnovne životne potrebe neophodno potrebna stalna pomoć i njega druge osobe.

Na osnovu iznesenih podataka možemo izvesti slijedeće zaključke:

1. Najveći broj slučajeva invalidnosti nastalih zbog profesionalnih bolesti bio je u dobnoj grupi od 51–55 godina.

2. Radni staž iznosio je kod najvećeg broja onih kod kojih je utvrđena invalidnost zbog profesionalne bolesti između 21 i 25 godine.

3. Prema privrednim djelatnostima najveći je broj bio u industriji i rudarstvu, a u odnosu na broj aktivnih osiguranika u zanatstvu.

4. Najčešće su invalidima rada proglašeni soboslikari i ličioći, zatim radnici na preradi materije kemijskim putem, frizeri, rudari, tekstilni radnici, zidari, pekari, itd.

5. Najčešće su od bolesti uzrokovale invalidnost kožne promjene, zatim silikoza i silikotuberkuloza, bronhijalna astma itd.

6. Potpuno nesposobnih za svoj i drugi odgovarajući posao oglašeno je 34,25% pregledanih, a svi ostali pronađeni su sposobnim za drugi odgovarajući posao bilo bez profesionalne rehabilitacije ili uz profesionalnu rehabilitaciju.

Izneseni podaci korisno će poslužiti akciji za suzbijanje invalidnosti uzrokovane profesionalnim bolestima.

Summary

OCCUPATIONAL DISEASES AS A CAUSE OF DISABILITY

A survey of occupational diseases as a cause of disability in Croatia in the period of 2 years is presented.

The survey includes information on the number, sex, age, working span, branches of activity and occupations of examined patients and data about distribution and type of occupational diseases, assessment of disability, duration of disease prior to examination by the First-Degree Disability Commission (FDDC), duration of work incapacity prior to examination by FDDC, bodily impairment and need for somebody else's care and help.

*Institute for Social Insurance of Croatia,
Zagreb*

*Received for publication
April 25, 1967.*